

OSNOVNA ŠOLA MAJDE VRHOVNIK

Kristina Cvek

**UPORABA KNJIŽNIČNIH KATALOGOV IN DRUGIH
BAZ PODATKOV V SISTEMU COBISS: PRIMER
STROKOVNIH DELAVCEV NA OŠ MAJDE
VRHOVNIK V LJUBLJANI**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ljubljana, 2020

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

IZJAVA O AVTORSTVU IN O JAVNI OBJAVI PISNE NALOGE

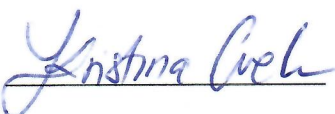
Spodaj podpisana Kristina Cvek izjavljam, da sem avtorica pisne naloge za bibliotekarski izpit za bibliotekarja z naslovom:

Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem pisno nalogo izdelala samostojno in je moje avtorsko delo,
- so dela drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih navajam neposredno ali povzemam, navedena oziroma citirana v skladu s standardom APA,
- sem besedila ali podatke, ki so avtorsko zaščiteni, uporabila v skladu z določbami zakona, ki določa avtorske pravice,
- je elektronska oblika pisne naloge istovetna s tiskano obliko naloge, na podlagi 23. člena Pravilnika o bibliotekarskem izpitu ter v skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem javno objavo elektronske oblike pisne naloge na portalu Digitalne knjižnice Slovenije.

Podpis avtorice:

V Ljubljani, dne 14. 10. 2020

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Kristina CVEK

Naslov pisne naloge: Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani

Kraj: Ljubljana

Leto: 2020

Št. strani: 38

Št. slik: 13

Št. preglednic: 2

Št. prilog: 2

Št. strani prilog: 5

Št. referenc: 28

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Osnovni šoli Majde Vrhovnik Ljubljana in Osnovni šoli Prule Ljubljana

Mentor v času strokovnega usposabljanja: Gregor Škrlič, un. dipl. bibl.

UDK: 025.355:025.4.03

Ključne besede: uporabniki, knjižnični katalogi, COBISS, OPAC, študije uporabnikov, strokovni delavci, šolske knjižnice

Izvleček:

Javni računalniški katalogi so pomembno vplivali na knjižnice in njene uporabnike, saj slednjim omogočajo iskanje po bibliografski bazi podatkov knjižnice neodvisno od lokacije ali odpiralnega časa knjižnice. Nova različica COBISS+, prej imenovana COBISS/OPAC, knjižnicam in uporabnikom prinaša številne nove funkcije. Namen raziskave je bil ugotoviti poznavanje in uporabo COBISS+ in mCOBISS med strokovnimi delavci na Osnovni šoli Majde Vrhovnik v Ljubljani, v kakšen namen najpogosteje uporabljajo COBISS+ ter kakšne so njihove želje in pričakovanja glede izobraževanja o uporabi COBISS+ v prihodnosti. Raziskavo smo izvedli s pomočjo spletne ankete in intervjuja. Rezultati kažejo, da večina anketiranih strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik pozna COBISS+ in ga tudi uporablja, mobilne aplikacije pa ne uporablja več kot polovica strokovnih delavcev. Strokovni delavci na OŠ Majde Vrhovnik COBISS+ najpogosteje uporabljajo za iskanje gradiva, za pregled izposojenega gradiva in podaljšanje roka izposoje. Rezultati ankete tudi kažejo na to, da jih skoraj polovica anketiranih meni, da nimajo potrebe po dodatnem izobraževanju o COBISS+, medtem ko preostali menijo, da bi radi o COBISS+ še kaj izvedeli. Rezultati raziskave bodo v pomoč pri nadaljnjem načrtovanju izobraževanj uporabnikov za samostojno uporabo knjižničnega gradiva in informacijskih virov v nacionalnem knjižničnem sistemu.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	OPAC	2
3	SISTEM COBISS	4
3.1	COBISS+	4
3.2	mCOBISS	5
3.3	COBISS+ učenje in izobraževanje	6
4	ŠOLSKE KNJIŽNICE IN PREHOD NA SISTEM COBISS	6
5	PREGLED DOSEDANJIH RAZISKAV	8
5.1	RAZISKAVE O UPORABI OPAC-ov	8
5.1.1	Poznavanje in pogostost uporabe OPAC-ov	8
5.1.2	Namen uporabe OPAC-a in iskanje	8
5.2	RAZISKAVE O UPORABI SISTEMA COBISS	9
6	RAZISKOVALNA METODA	10
6.1	NAMEN IN CILJI RAZISKAVE	10
6.2	METODOLOGIJA	10
6.2.1	Anketa	11
6.2.2	Intervju	11
7	REZULTATI RAZISKAVE	12
7.1	ANKETA	12
7.1.1	Demografske značilnosti anketiranih	12
7.1.2	Rezultati ankete	12
7.2	INTERVJU	18
8	RAZPRAVA	20
9	ZAKLJUČEK	22
10	NAVEDENI VIRI IN LITERATURA	25
11	PRILOGE	I
11.1	PRILOGA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK	I
11.2	PRILOGA 2: SHEMA INTERVJUJA	IV

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

KAZALO SLIK IN PREGLEDNIC

Slika 1: Šolske knjižnice v sistemu COBISS.SI (Vir: Institut informacijskih znanosti, b. d. A)	7
Slika 2: Starost anketiranih.....	12
Slika 3: Članstvo v drugih slovenskih knjižnicah	13
Slika 4: Poznavanje COBISS+	13
Slika 5: Pogostost uporabe COBISS+	14
Slika 6: Razlogi za neuporabo COBISS+.....	14
Slika 7: Uporaba COBISS+.....	15
Slika 8: Poznavanje mobilne aplikacije mCOBISS.....	15
Slika 9: Pogostost uporabe mCOBISS	16
Slika 10: Razlogi za neuporabo mobilne aplikacije mCOBISS	16
Slika 11: Udeležba na izobraževanju o COBISS+ oz. mCOBISS v preteklosti	17
Slika 12: Želja po izobraževanju o COBISS+ oz. mCOBISS v prihodnosti.....	18
Preglednica 1: Uporaba elementov v COBISS+ oz. mCOBISS.....	17
Preglednica 2: Predlog tečaja oziroma delavnice o uporabi COBISS+ za strokovne delavce.	23

KAZALO PRILOG

11 PRILOGE	I
11.1 PRILOGA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK.....	I
11.2 PRILOGA 2: SHEMA INTERVJUJA	IV

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju Gregorju Škrlju za vse strokovne nasvete, podporo in pomoč tako v času strokovnega usposabljanja kot tudi pri izdelavi pisne naloge. Zahvalila bi se tudi vsem strokovnim delavcem na Osnovni šoli Majde Vrhovnik v Ljubljani, ki so bili pripravljeni sodelovati v raziskavi ter mojim prijateljem in družini za vso spodbudo.

1 UVOD

Razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije je prinesel pomembne spremembe v knjižničnem svetu, tudi pri katalogih in njihovi uporabi. Listkovne kataloge so zamenjali elektronski, ki so prinesli veliko olajšanje, ne le za knjižničarje, temveč tudi za uporabnike knjižničnih storitev. Slednji lahko do njih dostopajo prek spleta, in sicer neodvisno od odpiralnega časa knjižnice in njene lokacije.

Kljub številnim funkcijam, ki jih dandanes nudijo knjižnični katalogi, pa se njihovi uporabniki še vedno srečujejo s številnimi težavami, saj kot pravi Yee (1991), ne razumejo katalogizacijskih pravil, ne vedo, kako bi omejili iskalno zahtevo oziroma jo razširili, pri iskanju napačno zapišejo iskalni niz in tako njihovo iskanje ne obrodi sadov. Težave, s katerimi se uporabniki srečujejo pri iskanju po katalogu, so knjižničarje spodbudile k načrtovanju izobraževanj o uporabi kataloga kot del informacijskega opismenjevanja v knjižnici. Za ustrezno načrtovanje izobraževanj v knjižnici pa je pomembno poznavanje potreb uporabnikov in njihovega vedenja.

V teoretičnem delu naloge bomo pregledali razvoj javnih računalniških katalogov (OPAC-ov), predstavili sistem COBISS ter pregledali dosedanje raziskave na temo uporabe računalniških katalogov v tujini in v domačem okolju. Sledi empirični del, kjer bomo z raziskavo ugotavljali poznavanje in uporabo katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS.SI s strani strokovnih delavcev Osnovne šole Majde Vrhovnik v Ljubljani. Rezultati nam bodo v pomoč pri pripravi izobraževanj za strokovne delavce na šoli.

Osnovna šola Majde Vrhovnik se nahaja v središču Ljubljane, na Gregorčičevi 16. Ustanovljena je bila leta 1959 in je v letu 2019 praznovala svojo 60. obletnico nastanka. Obiskuje jo 491 učencev v 20 oddelkih. Zaposlenih je 51 strokovnih in 9 administrativno-tehničnih delavcev.¹

¹ Podatek za šolsko leto 2020/2021

2 OPAC

Javni računalniški katalog (Online Public Access Catalogue, v nadaljevanju OPAC) je javno dostopen računalniško podprt katalog knjižnice, po katerem končni uporabnik išče brez pomoči knjižničarja (Hildreth, 1982). V besednjaku Ameriškega knjižničarskega združenja (American Library Association, ALA) je OPAC opredeljen kot "katalog bibliografskih zapisov gradiva, ki je na voljo v knjižnici oz. preko knjižničnega sistema. Katalog je zasnovan tako, da do njega lahko uporabniki dostopajo v oziroma izven knjižnice, in sicer brez pomoči knjižničarja. Pogosto OPAC imenujemo tudi knjižnični katalog (ang. library catalog) in internetni katalog (ang. online catalog)" (Levine-Clark in Carter, 2017, str. 180).

Prvi OPAC-i so nastali v ZDA v drugi polovici sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Univerzitetna knjižnica v Ohio (Ohio State University) je bila ena izmed prvih univerzitetnih knjižnic, ki so uvedle OPAC-e (Reynolds, 1985). V začetku sedemdesetih let je ta knjižnica razvila dokaj napreden računalniški sistem za izposajo gradiva. Prva generacija OPAC-ov je imela omejene zmogljivosti, saj so sprva služili kot dodatek k listkovnemu katalogu (Beheshti, 1997). V letu 1977 je OPAC omogočal iskanje po avtorju, naslovu, kombinaciji teh dveh elementov ter po signaturi. Iskanje kataložnih zapisov je bilo sestavljeno iz zelo kratkega bibliografskega opisa, ki je vseboval naslednje elemente: podatke o avtorju, naslovu in letu izdaje, skupaj s podatki, ki vključujejo inventarno številko, signaturo ter podatku o statusu knjižnične enote (podatki o številu izvodov, ki so na voljo). Leta 1978 je bilo v OPAC-u omogočeno tematsko iskanje, sami zapisi pa so bili obogateni z dodatnimi bibliografskimi elementi (Barbarić, 2003).

Druga generacija OPAC-ov se je pojavila v sredini osemdesetih let 20. stoletja. V primerjavi s prvo generacijo OPAC-ov, ki so nastali za potrebe izposoje v knjižnicah, so bili ti OPAC-i že od samega začetka ustvarjeni kot sistemi, ki bodo uporabnikom omogočili dostop do bibliografskih zapisov. Njihova glavna značilnost je bila, da so nudili dve ravni interakcije za končne uporabnike, in sicer enostavno iskanje, ki je bilo v prvi vrsti namenjeno za začetnike pri iskanju, ter napredno iskanje, po katerem so lahko iskali uporabniki s kompleksnejšimi informacijskimi potrebami in so lahko iskali s t.i. Boolovimi operatorji (IN, ALI, IN NE). Druga generacija OPAC-ov je omogočala tudi iskanje po ključnih besedah, različne možnosti prikaza dobljenih rezultatov iskanja ter različne načine za pomoč uporabnikom. Čeprav je ta generacija

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

OPAC-ov ponujala veliko več funkcij kot njihovi predhodniki, je bila večina omejena na ukazne vmesnike (Beheshti, 1997; Mitev idr., 1985).

Tretja generacija OPAC-ov je nastala sredi devetdesetih let 20. stoletja. Tedd (1994, str. 30) navaja naslednje značilnosti OPAC-ov te generacije:

- tehnike iskanja ne temeljijo več samo na Boolovih operatorjih, ampak najverjetneje po sistemu najboljšega ujemanja ("best match"),
- izboljšani bibliografski zapisi, vključno z dodatnimi kontroliranimi in nekontroliranimi točkami dostopa (kot so naslovi poglavij v knjigah),
- iskanje v naravnem jeziku, z možnostjo uporabe tezavra in kontroliranega slovarja,
- uporabnikom je nudena kontekstualna pomoč v trenutku, ko jo potrebujejo,
- nudenje pomoči pri preoblikovanju iskalnih poizvedb pri neuspešnem iskanju,
- prikazovanje najbolj relevantnih zadetkov na začetku.

Markely (1983, v Alam Ansari in Amita, 2008) navaja naslednje prednosti OPAC-ov:

- OPAC omogoča osebi, da najde gradivo, kjer je znan avtor, naslov, tematika itd.,
- ni več nujno, da uporabnik fizično pride v knjižnico, da lahko uporabi knjižnični katalog. Uporabnik ga lahko uporabi kjerkoli in kadarkoli, tudi ko je knjižnica zaprta,
- OPAC-e lahko enostavno posodabljammo,
- vsebina kataloga ni več omejena na gradivo posamezne knjižnice.

Ukpebor (2012) pa dodaja še naslednje značilnosti OPAC-ov:

- nudi pomoč in rezultate iskanja prikaže v razumljivi obliki,
- uporabnik lahko pregleda status zaloge knjižničnega gradiva,
- lahko išče več uporabnikov hkrati, ne tako kot pri listkovnem katalogu, ko si moral čakati v vrsti.

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

OPAC je tudi eden od segmentov sistema COBISS. V mreži COBISS.SI je od 919 slovenskih knjižnic vključenih tudi 640 šolskih knjižnic.² (Instit ut informacijskih znanosti, b. d. B).

3 SISTEM COBISS

COBISS.SI (Kooperativni online bibliografski sistem in servisi) je sodobna zasnovana informacijska mreža, ki jo je razvil mariborski Institut informacijskih znanosti (v nadaljevanju IZUM). Nacionalni knjižnični sistemi Slovenije, Srbije, Makedonije, Bosne in Hercegovine, Črne gore, Bolgarije, Albanije in Kosova so povezani v regionalno mrežo, imenovano COBISS.net. Sistem COBISS.SI je v slovenskem prostoru poznan kot nekakšna virtualna knjižnica Slovenije. Gre za mrežo knjižnic, povezanih v nacionalni knjižnični informacijski sistem z vzajemno katalogizacijo, vzajemno bibliografsko-kataložno bazo podatkov COBIB in lokalnimi bazami podatkov sodelujočih knjižnic, bazo podatkov o knjižnicah COLIB, normativno bazo podatkov CONOR ter s številnimi drugimi funkcijami (Lah, 2018).

3.1 COBISS+

Ob koncu leta 2016 je IZUM razvil novo različico spletne aplikacije COBISS+, prej poznane pod imenom COBISS/OPAC, ki je bila uporabnikom na voljo od leta 1997. Najnovejša različica kataloga slovenskih knjižnic v obliki spletne aplikacije COBISS+ je, kot meni Lah (2018, str. 18), "rezultat sodelovanja med raziskovalci, knjižničarji, splošnimi uporabniki in drugimi, ki so ga z uporabniškimi zahtevami soustvarjali in so zaslužni za to, da je zgrajen tudi po njihovi meri." COBISS+ omogoča iskanje po vzajemnem katalogu³ slovenskih knjižnic, ki so vključene v sistem COBISS.SI, iskanje po lokalni bazi podatkov posamezne knjižnice, ki je del sistema COBISS ter iskanje po drugih bazah podatkov⁴ in informacijskih virov⁵.

Spletna aplikacija je tako namenjena vsakomur, ki išče relevantne informacije ali gradivo, ki je na voljo v slovenskih knjižnicah, tudi če gre za elektronsko gradivo. V primeru, da ima knjižnica avtomatizirano izposajo gradiva s programsko opremo COBISS, lahko uporabniki

² Stanje na dan 1. 10. 2020

³ Vzajemna bibliografsko-kataložna baza podatkov COBIB.SI, ki je na spletni strani COBISS+ tudi privzeta baza podatkov.

⁴ Iščemo lahko po sledečih bazah podatkov: COLIB (podatki o knjižnicah), CONOR (normativna datoteka osebnih in korporativnih imen), SGC (splošni geslovnik COBISS), CORES (serijske publikacije, uredniki itd.) in ELINKS (dostop do e-publikacij z zapisi v COBIB).

⁵ Izbiramo lahko med sledečimi informacijskimi viri: JCR (faktor vpliva revij iz Journal Citation Reports), SNIP (faktor vpliva revij iz Source Normalized Impact per Paper), DOM/UKM (domoznanstvo UKM), ZAL/ISBN (register založnikov).

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

prek COBISS+ preverijo dostopnost gradiva (npr. ali je gradivo prosto ali izposojeno, rok vrnitve), lahko pogledajo zgodovino izposoj, podaljšajo rok izposoje, rezervirajo gradivo, naročijo gradivo po medknjižnični izposoji, preverijo trenutno stanje dolgov in terjatev, poravnajo neporavnane terjatve prek spleta ter naročijo storitve elektronskega obveščanja. (Institut informacijskih znanosti, 2016; Lah, 2018)

Najnovejša različica aplikacije (V7.11) dopolnjuje aplikacijo s sledečimi funkcijami:

- Prek platforme COBISS+ je omogočeno iskanje prek specializiranih univerzitetnih portalov DiKUL, UM:NIK, mEga iskalnik NUK in Digitalni portal Univerze na Primorskem.
- Spremenjena je menijska vrstica COBISS+, s čimer je izboljšana uporabniška izkušnja.
- V izbirno iskanje v temi iskalnika Raziskovalci so dodani iskalni indeksi, ki so skupni oz. označeni, če gre za iskalni indeks COBISS ali E-viri.
- Za zapise e-virov je dodan indikator dostopnosti do celotnega besedila.
- Za iskanje po e-virih je omogočeno omejevanje na celotno besedilo.
- V fasetnem omejevanju je omogočena uporaba več filtrov hkrati.
- V vseh bazah v COBISS+ in v e-virih je omogočen izvoz seznama rezultatov iskanja in podatkov o gradivu v Microsoft Excel, ne da bi se prijavi v Moj profil COBISS.
- Če je uporabnik prijavljen v Moj profil COBISS je v iskalnem obrazcu tudi Moja knjižnica.
- V Moji knjižnici je omogočen izbris telefonske številke za SMS-obveščanje.
- Omogočena je predčasna vrnitev e-knjig ponudnika Biblos (Institut informacijskih znanosti, 2020b).

3.2 mCOBISS

Uporabnikom je na voljo tudi mCOBISS, ki je mobilna različica spletne aplikacije COBISS+. Aplikacija poleg funkcij, ki jih omogoča tudi spletna aplikacija COBISS+, omogoča še dodatne funkcije, kot so: iskanje/pregledovanje informacij o knjižnicah, prikaz lokacije knjižnic na zemljevidu in navodil za pot do izbrane knjižnice, pregled najbolj branih knjig, izdelovanje svojega seznama priljubljenih knjig, odčitavanje črtnih kod (ISBN in ISSN), hranjenje

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

uporabniškega profila (priljubljenih knjižnic in vpisnih podatkov) ter posredovanje informacij o gradivu (Institut informacijskih znanosti, 2016).

Najaktualnejša posodobitev aplikacije mCOBISS (V3.2) pa med drugim prinaša tudi izid enotne aplikacije za operacijski sistem iOS za vseh osem držav, kjer uporabljajo sistem COBISS, omogoča izbiro profilne slike po meri ter boljšo podporo glede e-knjig, kar omogoča hitrejšo izposajo in vračanje (le v Sloveniji) (Institut informacijskih znanosti, 2020a).

3.3 COBISS+ učenje in izobraževanje

Uporabniki lahko v spletni aplikaciji COBISS+ dostopajo do vsebin, ki jim nudijo pomoč pri uporabi COBISS+⁶. Tam se lahko naučijo več o samem postopku iskanja v osnovnem, izbirnem in ukaznem iskanju, kako omejiti iskalno zahtevo z uporabo fasetnih navigacij, kako se prikažejo rezultati iskanja itd. Prav tako pa lahko izvedo, kako se prijaviti in uporabljati Uporabniški profil COBISS+ oziroma kako uporabljati storitev Moja knjižnica ter ostale nastavitve, ki jih je mogoče opraviti v samem sistemu. Za bolj poglobljeno poznavanje COBISS+ pa je uporabnikom na voljo tudi brezplačno spletno učenje COBISS+, ki ga nudi IZUM, in je dostopno prek zavihka Pomoč v spletni aplikaciji COBISS+ oziroma neposredno prek povezave <http://etecaj.izum.si>.

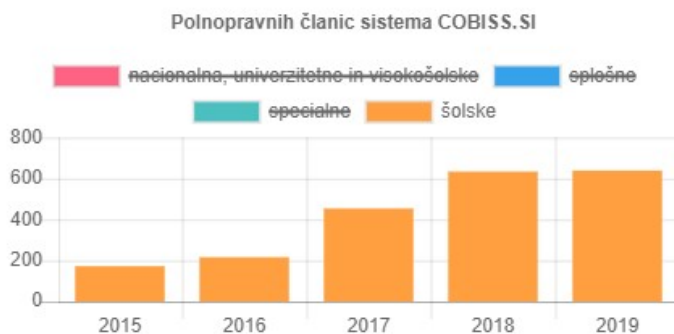
Ker pa je pomembno, da tudi sami knjižničarji poznajo vse funkcije, ki jih ponuja COBISS+, IZUM za vse knjižničarje omogoča delavnico *Kako uporabnikom v knjižnici približati COBISS?*, kamor se lahko prijavijo preko IZUM-ovega portala Izobraževanje na naslovu <http://izobrazevanje.izum.si>.

4 ŠOLSKE KNJIŽNICE IN PREHOD NA SISTEM COBISS

Decembra 2015 je začel veljati Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu (ZKnj-1A, 2015), ki je prinesel spremembo v delovanju šolskih knjižnic. 31. člen tega zakona je določal, da se morajo šolske knjižnice v roku treh let od uveljavitve zakona vključiti v nacionalni bibliografski sistem. Decembra 2018 se je projekt vključevanja šolskih knjižnic uspešno zaključil in tako je danes v sistem COBISS.SI vključenih kar 640 šolskih knjižnic (Institut informacijskih znanosti, b. d. B)

⁶ Pomoč je dostopna na <https://plus.si.cobiss.net/opac7/help#pomo>

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

Slika 1: Šolske knjižnice v sistemu COBISS.SI (Vir: Institut informacijskih znanosti, b. d. A)

Pri postopku vključevanja šolskih knjižnic v sistem COBISS.SI so poleg šolskih knjižnic sodelovali še Institut informacijskih znanosti (IZUM), Zavod za šolstvo RS (ZRSŠ) ter Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK). Obsegal je naslednje korake:

- pridobitev sigle oziroma evidenčne številke, ki jo je dodelil NUK,
- podpis pogodbe o sodelovanju v sistemu COBISS.SI – polnopravno članstvo,
- zagotovitev računalniške opreme (opremo si je zagotovila šola),
- usposabljanje šolskih knjižničarjev za uporabo programske opreme COBISS in
- priprava Zapisnika o zalogi in Zapisnika o izposoji z implementacijo okolja programske opreme COBISS (Žnidarec, 2019).

Potekalo je tudi izobraževanje šolskih knjižničarjev, ki je bilo sofinancirano v okviru projekta Krepitev kompetenc strokovnih delavcev na področju vodenja inovativnega vzgojno-izobraževalnega zavoda in je potekalo od 1. 9. 2016 do 31. 8. 2018. Vlogo organizatorja izobraževanja je imel ZRSŠ v sodelovanju z IZUM-om. Izobraževanje je bilo organizirano za največ 450 oseb, in sicer brezplačno za enega udeleženca iz vsake šole. Izobraževanje je vključevalo pripravo na prehod na sistem COBISS (izvedba ZRSŠ in NUK), usposabljanje za uporabo programske opreme COBISS/Prevzemanje zapisov in zaloga ter COBISS/Izposoja (izvedba IZUM) in usposabljanje za implementacijo okolja programske opreme COBISS v sodelovanju s knjižnico v izvedbi IZUM-a (Žnidarec, 2019).

5 PREGLED DOSEDANJIH RAZISKAV

5.1 RAZISKAVE O UPORABI OPAC-ov

5.1.1 Poznavanje in pogostost uporabe OPAC-ov

Pretekle raziskave s področja uporabe OPAC-ov so bile v večini opravljene v visokošolskem okolju. Rezultati raziskave visokošolskih knjižnic v Karnataki v Indiji, ki sta jo zasnovala Mulla in Chandrashekara (2009), kažejo na to, da anketirani pedagoški delavci pogosto uporabljajo OPAC. Na vzorcu 364 pedagoških delavcev jih je več kot polovica dnevno uporabljala OPAC. Podobno poročajo tudi Lakshimi Sankari idr. (2013), ki so raziskovali uporabo OPAC-a med uporabniki knjižnice Annamalajski inštituta za tehnologijo v Kovilpattiju (Unnamalai Institute of Technology). Izmed 130 sodelujočih v raziskavi so bili med njimi tudi pedagoški delavci in raziskovalci z različnih področij. Rezultati so pokazali, da pedagoški delavci pogosto uporabljajo OPAC (37 % dnevno in 28 % vsake dva dni) ter da je polovica anketiranih uporabnikov zadovoljna z OPAC-om. Po drugi strani pa je raziskava, kjer so ugotavljali poznavanje in uporabo OPAC-a med pedagoškimi delavci na Univerzi Babock v Nigeriji (Bamidele idr., 2014) pokazala, da večina pedagoških delavcev ni vedela, da si lahko s pomočjo OPAC-a poiščejo gradivo ter da lahko pogledajo, ali je gradivo, ki ga iščejo, v izbrani knjižnici na voljo ali ne. Večina anketiranih je informacije najpogosteje iskalo z brskanjem po policah (67 %) ter s pomočjo knjižničarja (65 %). V raziskavi Rout in Panigrahi (2018), v katero je bilo vključenih 380 anketiranih uporabnikov knjižnic iz desetih visokošolskih knjižnic iz Indijske zvezne države Orisa, je skoraj polovica anketiranih pedagoških delavcev odgovorila, da OPAC uporablja, kadar je to potrebno, 35 % pedagoških delavcev pa je odgovorilo, da OPAC uporabljajo redko.

5.1.2 Namen uporabe OPAC-a in iskanje

Številne raziskave kažejo na to, da uporabniki visokošolskih knjižnic, med drugim tudi pedagoški delavci, uporabljajo OPAC z namenom, da preverijo, ali je gradivo v knjižnici na voljo ter kje se želeno gradivo nahaja (Kumar in Vohra, 2011; Lakshimi Sankari idr., 2013; Thanuskodi, 2012). Podobne rezultate sta dobila tudi Mulla in Chandrashekara (2009), ki sta raziskovala uporabo OPAC-a v visokošolskih knjižnicah v Karnataki v Indiji. Ugotovila sta, da večina pedagoških delavcev uporablja OPAC zato, da preverijo zalogo določenega gradiva v knjižnici, da si gradivo rezervirajo ter da pogledajo, ali je želeno gradivo na voljo. Raziskave

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

tudi kažejo, da pedagoški delavci najpogosteje iščejo gradivo prek OPAC-a, da si gradivo sami poiščejo med policami ter da za pomoč vprašajo knjižničarja (Bamidele idr., 2014; Lakshimi Sankari idr., 2013). Kadar pa uporabniki za iskanje uporabljajo OPAC pa najpogosteje iščejo po avtorju in naslovu, redko oziroma nikoli pa ne iščejo po predmetnih oznakah, ISBN-ju, UDK ter signaturi (Kumar in Vohra, 2011; Lakshimi Sankari idr., 2013; Mulla in Chandrashekara, 2009). Rout in Panigrahi (2018) sta v svoji raziskavi ugotovila, da je skoraj polovica anketiranih prepričana, da so z iskanjem po OPAC-u zmerno uspešni.

5.2 RAZISKAVE O UPORABI SISTEMA COBISS

Borko (2013) je v diplomskem delu raziskovala, kako dobro uporabniki splošne knjižnice Franca Ksavra Meško v Ormožu poznajo COBISS/OPAC in v kolikšni meri ga uporabljajo. Anketiranih je bilo 45 uporabnikov iz različnih starostnih skupin. Rezultati so pokazali, da so COBISS/OPAC uporabljali redko ali pogosto. Bilo je tudi nekaj uporabnikov, ki COBISS/OPAC niso uporabljali (približno 18 % vseh anketiranih). Ugotovila je tudi, da večina anketirancev pri iskanju najpogosteje uporablja izbirno iskanje, nihče pa ne uporablja ukaznega iskanja. Le nekaj uporabnikov (približno 35 %) je odgovorilo, da pri iskanju uporablja krajsanje z zvezdico (*), skoraj nihče pa pri iskanju ne uporablja logične operatorje (približno 8 %).

V splošni knjižnici Užice so leta 2019 ugotavljali, kako se uporabniki srečujejo z iskanjem po COBISS/OPAC (zdaj COBISS+). Rezultati raziskave (Bacotić in Ristović, 2019) kažejo, da so uporabniki večinoma uporabljali osnovno iskanje (45 %) ter izbirno iskanje (33 %), in sicer so največkrat iskali po naslovu gradiva in avtorju. Uporaba predmetnih oznak in ključnih besed pa je bila bistveno redkejša. Skoraj polovica anketiranih je odgovorila, da predmetnih oznak pri iskanju ne uporablja, 24 % pa jih ni vedelo, kaj sploh so predmetne oznake. Tudi logične oziroma Boolove operatorje večina uporabnikov ni uporabljala. Sicer pa so bili skoraj vsi anketirani uporabniki (92 %) zadovoljni z rezultati, ki so jih dobili z iskanjem po katalogu COBISS.

Raziskavo o uporabi COBISS+ so izvedli tudi Debevc idr. (2019). Ugotovili so, da največ anketirancev uporablja COBISS+ za iskanje gradiva za sprostitev in razvedrilo, za dostop do storitve Moja knjižnica, pa tudi za preverjanje dostopnosti določenega gradiva v izbrani knjižnici. Anketirani uporabniki so največkrat iskali po naslovu gradiva in po avtorju, najmanj

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

pa po letu izida. Za iskanje pa so največkrat uporabljali izbirno iskanje (59 %) ter osnovno iskanje (41 %). Sicer pa so bili uporabniki z uporabo COBISS+ v povprečju zadovoljni.

6 RAZISKOVALNA METODA

6.1 NAMEN IN CILJI RAZISKAVE

Raziskave smo se lotili z namenom, da ugotovimo, ali strokovni delavci na OŠ Majde Vrhovnik poznajo oziroma uporabljajo knjižnične kataloge v sistemu COBISS ter kakšne so njihove izkušnje in želje glede izobraževanja o uporabi sistema COBISS v prihodnje.

Na podlagi našega raziskovalnega problema smo si oblikovali naslednja raziskovalna vprašanja:

RV1: Ali strokovni delavci na OŠ Majde Vrhovnik poznajo in uporabljajo COBISS+ in mCOBISS? Če ne, kakšni so razlogi za neuporabo?

RV2: Kako pogosto uporabljajo COBISS+ in mCOBISS?

RV3: V kakšen namen najpogosteje uporabljajo COBISS+ in v čem vidijo prednost sistema COBISS za OŠ Majde Vrhovnik?

RV4: Kakšna so njihove želje in pričakovanja glede izobraževanja o uporabi COBISS+ v prihodnosti?

6.2 METODOLOGIJA

Raziskavo smo med strokovni delavci OŠ Majde Vrhovnik izvedli z anketno metodo, ki je, po besedah Vujevića (1990, str. 99, v Ambrožič, 2008), metoda za zbiranje podatkov, s katero zbiramo podatke o stališčih in mišljenjih vprašanih. Anketa je v širšem smislu vsako zbiranje podatkov, kjer sprašujemo oziroma postavljamo vprašanja na različne načine. Med vrsto ankete prištevamo tudi intervju, kjer vprašanja postavljamo ustno in na tak način tudi dobimo odgovore. Anketa v ožjem smislu pa je »pisno zbiranje podatkov o stališčih in mišljenjih na reprezentativnem vzorcu anketirancev s pomočjo vprašalnika« (Ambrožič, 2008, str. 24). V raziskavi smo uporabili tako anketo (v ožjem smislu) kot tudi intervju.

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

6.2.1 Anketa

Spletno anketo smo izvedli s pomočjo spletnega orodja 1KA (EnKlikAnketa), ki je bila aktivna od 16. 6. 2020 do 24. 8. 2020. Vprašalnik (glej Prilogo 1) je obsegal 13 vprašanj, od tega je bilo eno demografsko in 12 vsebinskih vprašanj .

Preko elektronske pošte smo k sodelovanju povabili vse strokovne delavce Osnovne šole Majde Vrhovnik. Odziv na spletno anketo sprva ni bil velik, zato smo strokovne delavce še dvakrat opomnili na reševanje ankete. Vabilu se je nazadnje odzvalo 25 strokovnih delavcev, kar predstavlja 49 % vseh strokovnih delavcev, zaposlenih na šoli. Reševanje ankete je v povprečju trajalo do 5 minut.

6.2.2 Intervju

S pomočjo usmerjenega intervjuja smo želeli podrobneje raziskati izkušnjo z uporabo COBISS+ ter izvedeti več o njihovi morebitni želji po izobraževanju na temo COBISS+. Intervju smo opravili s petimi strokovnimi delavci OŠ Majde Vrhovnik, in sicer tako, da smo jih prek elektronske pošte povabili k sodelovanju in predstavili namen našega intervjuja.

Pred samim potekom intervjuja smo pripravili shemo (glej Prilogo 2), ki je bila sestavljena iz enega demografskega vprašanja in 17 raziskovalnih vprašanj, ki so bila razdeljena na štiri sklope. Prvi sklop je vseboval splošna vprašanja glede uporabe COBISS+ in mCOBISS, torej, ali intervjuvanci uporabljajo COBISS+, s kakšnim namenom, kako pogosto, kako so izvedeli zanj itd. Drugi sklop in tretji sklop sta se nanašala na samo uporabniško izkušnjo ter iskanjem po katalogu, v zadnjem sklopu pa so bila vprašanja, ki so se nanašala na učenje in izobraževanje o COBISS+.

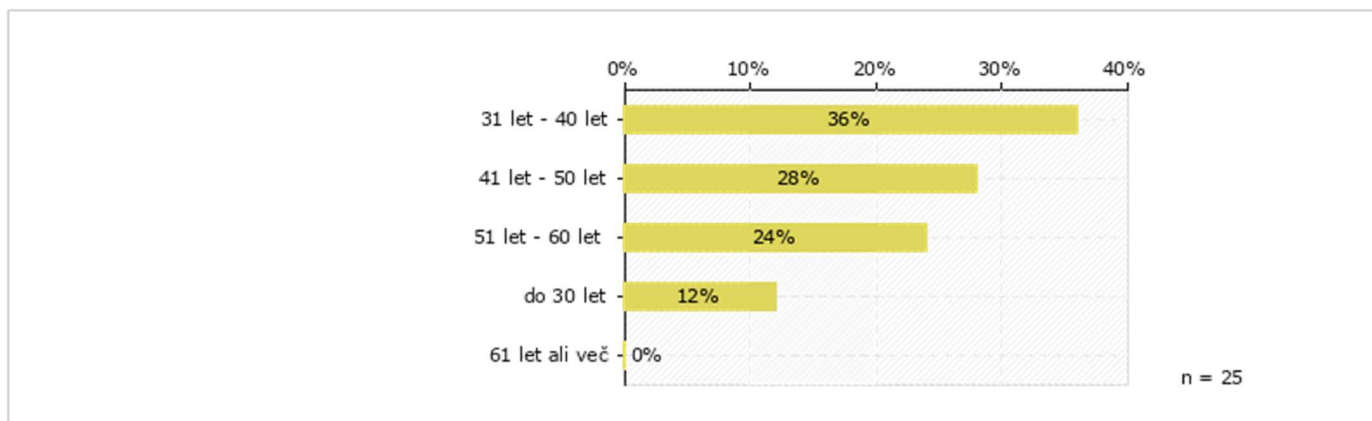
Intervjuji so bili izvedeni septembra 2020 in so trajali približno dvajset minut. Za lažjo analizo smo jih posneli z mobilno aplikacijo, ki omogoča snemanje zvoka. Pred začetkom smo pridobili dovoljenje intervjuvancev in jim zagotovili anonimnost.

7 REZULTATI RAZISKAVE

7.1 ANKETA

7.1.1 Demografske značilnosti anketiranih

Od vseh anketiranih ($n = 25$) je bilo največ tistih, ki so spadali v starostno skupino od 31 do 40 let (9 oziroma 36 % vseh anketiranih), najmanj pa iz starostne skupine do 30 let (3 oziroma 13 % anketiranih). Nihče od anketiranih ni bil iz starostne skupine 61 let ali več (Slika 2).

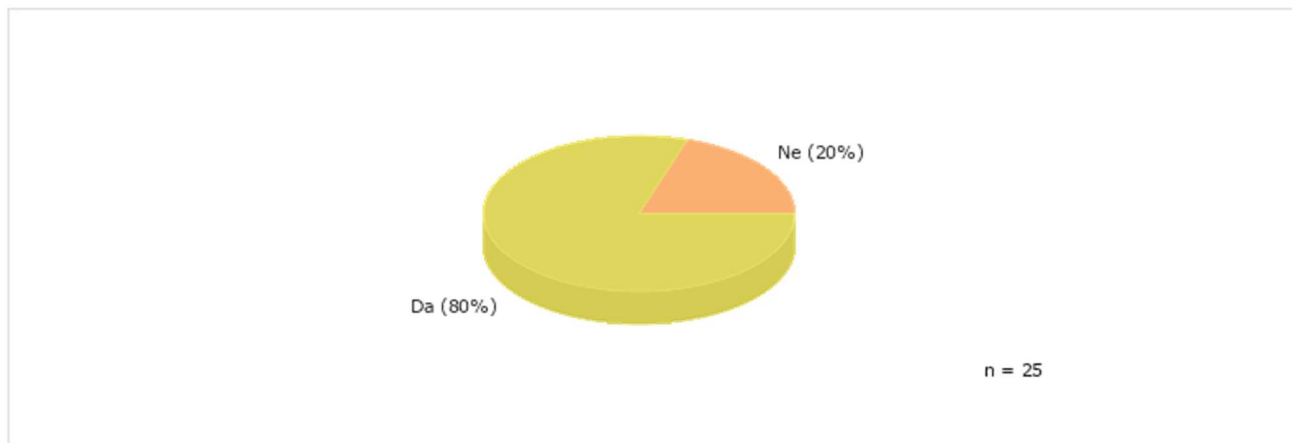
Slika 2: Starost anketiranih

7.1.2 Rezultati ankete

V tem poglavju bodo predstavljeni rezultati anketnega vprašalnika, in sicer po vrstnem redu zastavljenih vprašanj. Zaradi preskokov, ki jih je vsebovala naša anketa, se pri posameznih vprašanjih število anketiranih razlikuje. Anketiranci so namreč izpolnjevali le vprašanja, ki so se nanašala nanje.

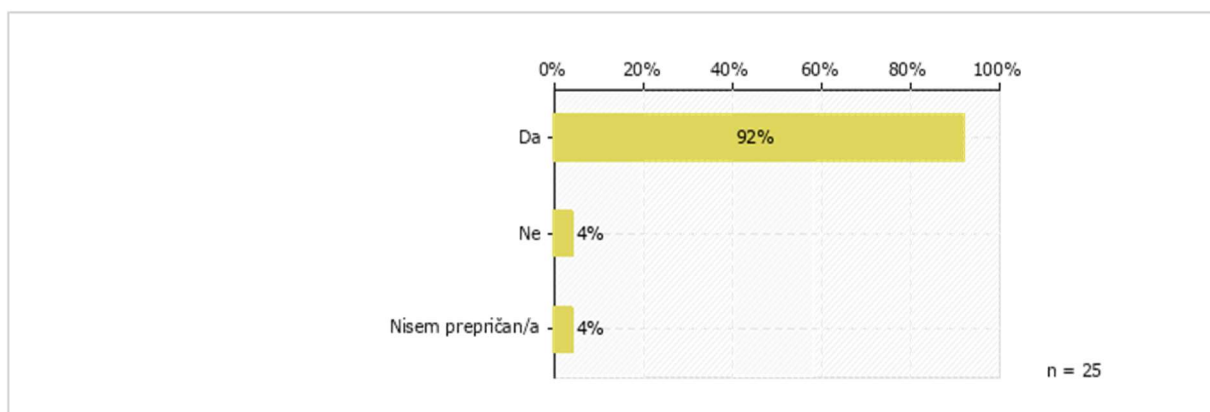
CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

Pri prvem vprašanju nas je zanimalo, ali anketiranci poleg knjižnice Osnovne šole Majde Vrhovnik včlanjeni še v katero drugo knjižnico. Slika 3 prikazuje, da je večina anketiranih (20 oziroma 80 %) včlanjenih še v kakšne druge knjižnice poleg šolske knjižnice OŠ Majde Vrhovnik.

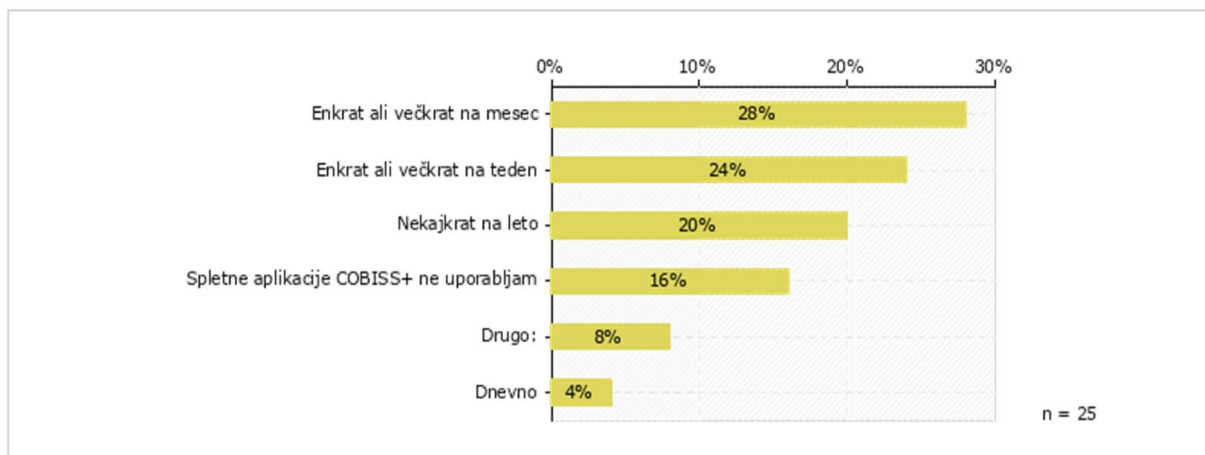
Slika 3: Članstvo v drugih slovenskih knjižnicah

Pri drugem vprašanju smo preverjali poznavanje spletne aplikacije COBISS+ med strokovnimi delavci OŠ Majde Vrhovnik. Rezultati (Slika 4) kažejo, da aplikacijo COBISS+ poznajo skoraj vsi anketirani (23 anketirancev oziroma 92 % anketiranih).

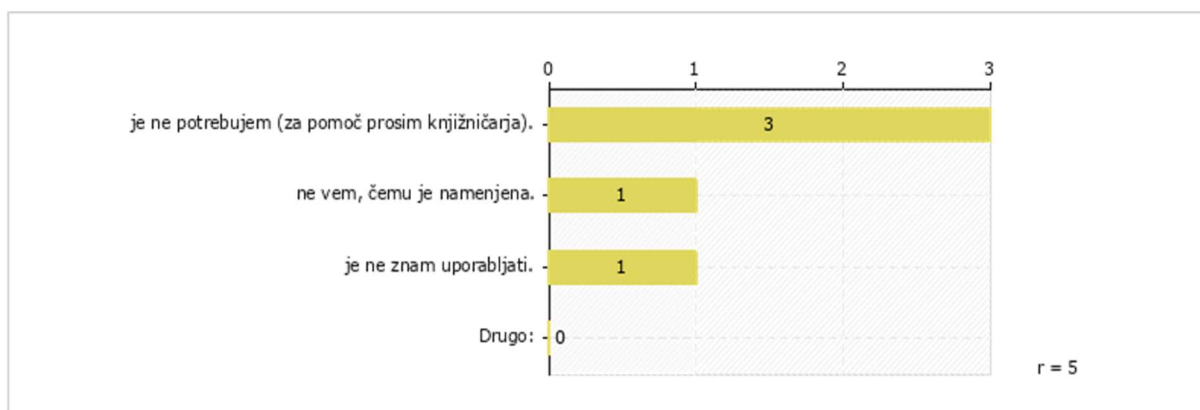
Slika 4: Poznavanje COBISS+

Slika 5 prikazuje pogostost uporabe spletne aplikacije COBISS+. 7 anketirancev je odgovorilo, da uporablja COBISS+ enkrat ali večkrat na mesec (28 %) oziroma enkrat ali večkrat na teden (6 anketirancev oziroma 24 % vseh anketiranih). Samo en anketiranec COBISS+ uporablja na dnevni ravni. Spletne aplikacije COBISS+ ne uporablja 4 anketirancev (17 %). Pod možnost Drugo sta dva anketiranca napisala 'ne uporabljam' ter 'po potrebi, ko iščem gradivo'.

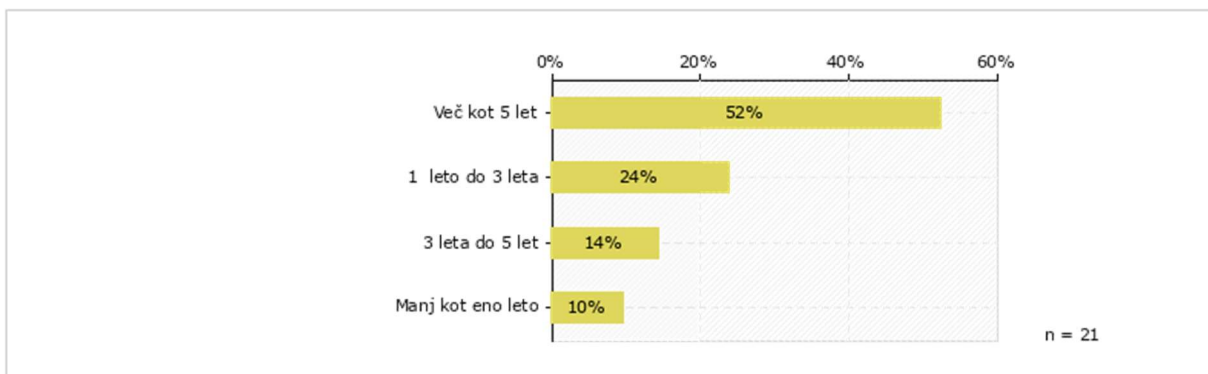
Slika 5: Pogostost uporabe COBISS+

Pri četrtem vprašanju smo ugotavljali razloge za neuporabo spletne aplikacije COBISS+. Na to vprašanje so odgovarjali samo tisti anketiranci, ki so pri prejšnjem vprašanju odgovorili, da spletne aplikacije COBISS+ ne uporabljajo. Pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov. Skupno število navedb je bilo 5. Anketirani so med ponujenimi odgovori največkrat izbrali odgovor 'je ne potrebujem (za pomoč prosim knjižničarja)'. Taki so bili 3 odgovori, kar predstavlja 60 % vseh navedb (Slika 6).

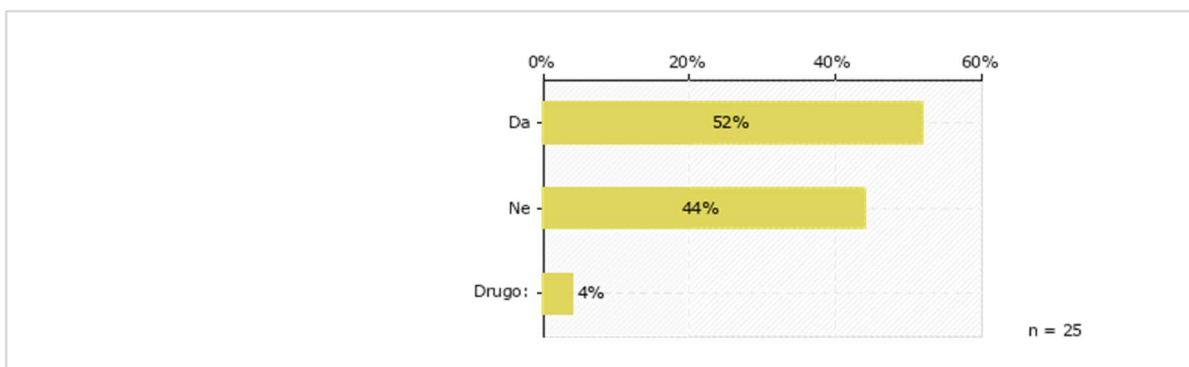
Slika 6: Razlogi za neuporabo COBISS+

Na vprašanje 'Kako dolgo že uporabljate spletno aplikacijo COBISS+?' so odgovarjali samo tisti, ki spletno aplikacijo COBISS+ uporabljajo (n = 21). Slika 7 prikazuje, da polovica (52 %) strokovnih delavcev uporablja COBISS+ več kot pet let, dva anketirana strokovna delavca (10 % vseh anketiranih) pa sta odgovorila, da COBISS+ uporabljata manj kot eno leto.

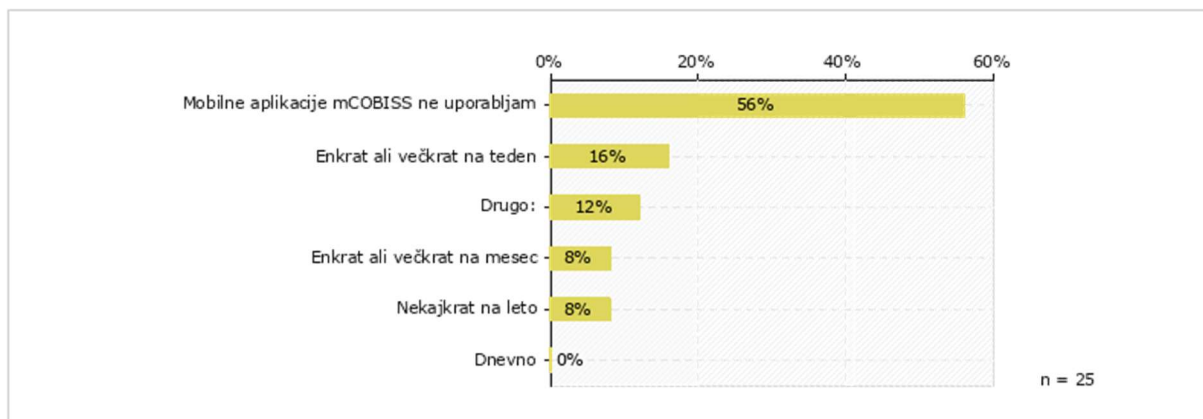
Slika 7: Uporaba COBISS+

Pri šestem vprašanju nas je zanimalo, ali strokovni delavci OŠ Majde Vrhovnik poznajo mobilno aplikacijo mCOBISS. Slika 8 prikazuje, da jih polovica anketiranih strokovnih delavcev (13 oziroma 52 %) pozna to aplikacijo, 11 anketiranih (44 %) pa jih je odgovorilo, da te aplikacije ne pozna. En anketiranec ni bil prepričan, ali aplikacijo pozna ali ne (Slika 8).

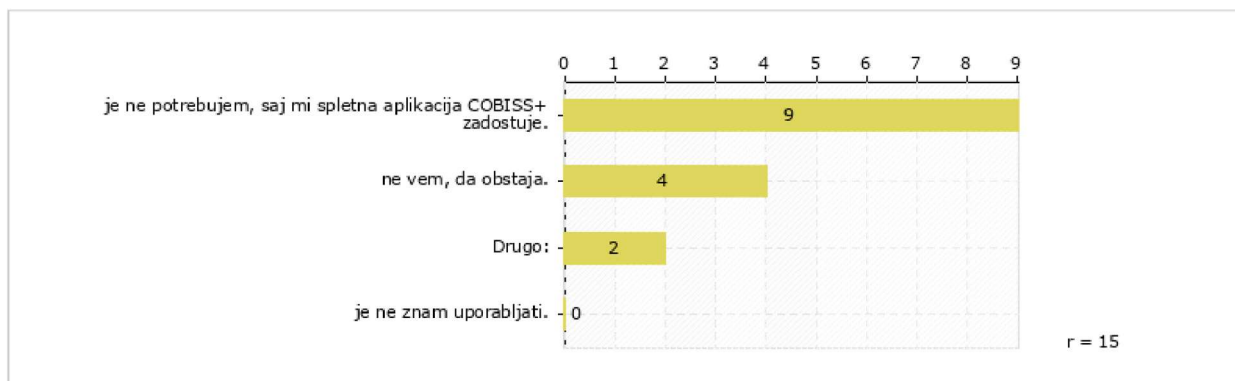
Slika 8: Poznavanje mobilne aplikacije mCOBISS

Slika 9 prikazuje pogostost uporabe mobilne aplikacije mCOBISS. Rezultati kažejo, da večina anketiranih strokovnih delavcev (14 oziroma 56 %) mobilne aplikacije ne uporablja. To sta dva anketirana zapisala tudi pod možnost Drugo (8 % vseh anketiranih), eden pa je zapisal, da jo uporablja po potrebi, kadar išče gradivo. Nihče od anketiranih mobilne aplikacije ne uporablja dnevno.

Slika 9: Pogostost uporabe mCOBISS

Pri osmem vprašanju smo ugotavljali razloge za neuporabo mobilne aplikacije mCOBISS. Na to vprašanje so odgovarjali samo tisti anketiranci, ki so pri prejšnjem vprašanju odgovorili, da mobilne aplikacije ne uporabljajo. Slika 10 prikazuje, da večina anketirancev ne uporablja mobilne aplikacije zato, ker jim spletna aplikacija COBISS+ zadostuje. Pod možnost Drugo pa je en anketiranec napisal, da prosi knjižničarko za pomoč, drugi pa, da nima ustreznega telefona.

Slika 10: Razlogi za neuporabo mobilne aplikacije mCOBISS

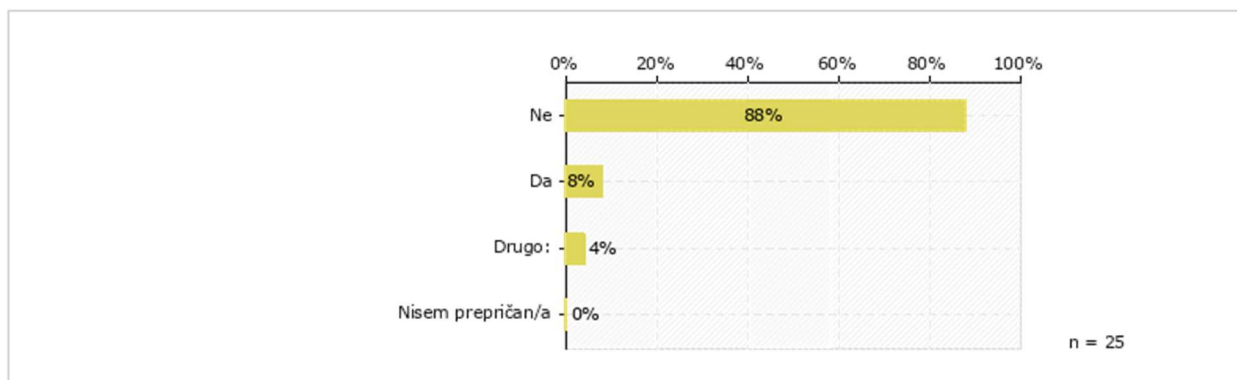
Pri devetem vprašanju so morali anketiranci oceniti, v kolikšni meri uporabljajo podane elemente spletne oziroma mobilne aplikacije COBISS+. Na to vprašanje je odgovorilo 20 anketirancev. Preglednica 1 prikazuje, da anketiranci najpogosteje uporabljajo COBISS+ za iskanje gradiva, pregled izposojenega gradiva in podaljšanje roka izposoje ter rezervacijo gradiva in preklic rezervacij. Več kot polovica (65 %) pa jih je označila, da nikoli ne uporabljajo možnosti hranjenja priljubljenih knjig na Moji polici.

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

Preglednica 1: Uporaba elementov v COBISS+ oz. mCOBIS

Ocenite, v kolikšni meri uporabljate naslednje elemente spletne oz. mobilne aplikacije COBISS+.					
Podvprašanja	Odgovori (f / %)				
	Nikoli	Redko	Občasno	Pogosto	Skupaj
Iskanje gradiva	2 (10 %)	1 (5 %)	2 (10 %)	15 (75 %)	20 (100 %)
Pregled izposojenega gradiva in podaljšanje roka izposoje	2 (10 %)	0 (0 %)	5 (25 %)	13 (65 %)	20 (100 %)
Rezervacija gradiva, pregled in preklic rezervacij	2 (10 %)	2 (10 %)	6 (30 %)	10 (50 %)	20 (100 %)
Pregled zgodovine izposojenega gradiva	9 (45 %)	7 (35 %)	3 (15 %)	1 (5 %)	20 (100 %)
Pregled terjatev	11 (58 %)	4 (21 %)	4 (21 %)	0 (0 %)	19 (100 %)
Iskanje in pregledovanje informacij o knjižnicah	11 (55 %)	4 (20 %)	2 (10 %)	3 (15 %)	20 (100 %)
Prikaz lokacije knjižnic na zemljevidu in navodil za pot do izbrane knjižnice	10 (50 %)	4 (20 %)	4 (20 %)	2 (10 %)	20 (100 %)
Hranjenje priljubljenih knjig na Moji polici	13 (65 %)	4 (20 %)	1 (5 %)	2 (10 %)	20 (100 %)

Na vprašanje 'Ali ste se v preteklosti udeležili kakršnegakoli izobraževanja na temo COBISS+ oz. mCOBISS?' je večina anketiranih strokovnih delavcev odgovorila, da ne (22 oziroma 88 % vseh anketiranih). Pod 'Drugo' pa je en anketiranec napisal, da se je morda izobraževanja udeležil v času študija, vendar o tem ni prepričan (Slika 12).

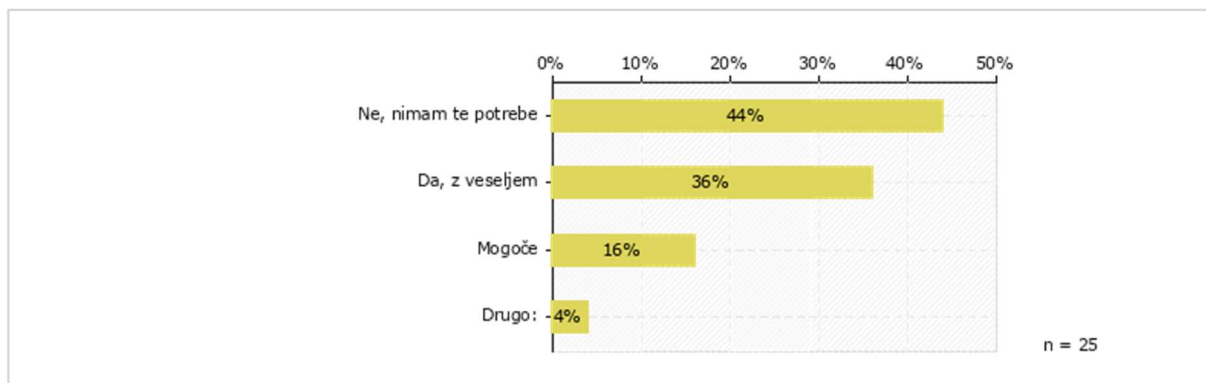

Slika 11: Udeležba na izobraževanju o COBISS+ oz. mCOBISS v preteklosti

Predzadnje vprašanje je anketirane spraševalo, ali bi si o uporabi COBISS+ oz. mCOBISS želeli izvedeti še kaj več. Slika 13 kaže, da si anketiranci pri tem vprašanju niso bili enotni. Skoraj polovica anketiranih (11 anketirancev oz. 44 %) jih je menila, da nimajo potrebe po tem, medtem ko jih je 9 anketirancev (36 % vseh anketiranih) označilo, da bi o uporabi COBISS+

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

in mCOBISS radi še kaj izvedeli. Pod možnost 'Drugo' je en anketiranelec zapisal, da bi bilo zanimivo izvedeti kakšne podrobnosti oziroma načine uporabe same aplikacije.

Slika 12: Želja po izobraževanju o COBISS+ oz. mCOBISS v prihodnosti

Zadnje vprašanje v anketi je bilo odprtega tipa, kjer so anketiranci zapisali prednosti, ki jih po njihovem mnenju prinaša sistem COBISS na OŠ Majde Vrhovnik. Na to vprašanje je odgovarjalo 20 anketirancev. Največ anketirancev je poudarjalo preglednost gradiva, torej da lahko pregledajo katero gradivo se nahaja v knjižnici, katero gradivo je izposojeno itd. Prednost je tudi, da je izpisan rok vrnitve gradiva. Ostali odgovori pa so se nanašali na lažji oziroma hitrejši dostop do gradiva ter lažje iskanje gradiva. Nekateri anketiranci so med prednosti sistema COBISS navedli tudi možnost rezervacije gradiva kot so tega vajeni že v splošnih knjižnicah ter spodbujanje učencev pri samostojnosti iskanja gradiva (tudi npr. za bralno značko in domače branje).

7.2 INTERVJU

7.2.1 Demografske značilnosti intervjuvancev

Intervju smo opravili s petimi strokovnimi delavci OŠ Majde Vrhovnik. En intervjuvanec je sodil v starostno skupino do 30 let, trije intervjuvanci so sodili v starostno skupino od 31 do 40 let, eden pa v starostno skupino 51 do 60 let. Intervjuvali smo eno od strokovnih delavk, dve učiteljici razredne stopnje ter dve učiteljici predmetne stopnje.

7.2.2 Rezultati intervjuja

V prvem sklopu intervjuja nas je zanimala splošna uporaba COBISS+ ter mobilne aplikacije mCOBISS. Intervjuvanci uporabljajo COBISS+ za iskanje gradiva, ki je na voljo v knjižnici

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

(zaloga), za podaljšanje gradiva in rezervacije gradiva v knjižnici, v katere so včlanjeni. COBISS+ uporabljajo različno pogosto. Dva intervjuvanca ga uporabljata občasno, torej nekajkrat letno, eden enkrat na mesec, dva intervjuvanca pa uporabljata COBISS+ pogosto, in sicer tedensko oziroma skoraj vsak dan. Vsi intervjuvanci uporabljajo COBISS+ že dolgo časa, večina jih je odgovorila, da je sistem COBISS začela uporabljati že v času študija. Za sistem COBISS so izvedeli prek knjižničarjev oziroma prek spletne strani splošne knjižnice, ter na fakulteti, v času študija. Pri sami uporabi COBISS-a jim je najbolj všeč to, da preverijo, ali se gradivo, ki ga iščejo, nahaja v knjižnici ter ali je na voljo. Ter če je gradivo izposojeno, da vidijo, kdaj bo gradivo vrnjeno, pa tudi da preverijo zalogo v drugih knjižnicah. Storitev Moja knjižnica uporablja večina intervjuvancev, in sicer za podaljšanje gradiva in obveščanje o poteku roka izposoje. Dve intervjuvanki sicer to storitev poznata, vendar je ne uporabljata, ena intervjuvanka pa je povedala, da je to storitev imela čas bolj raziskati ravno v času odrejenega dela od doma zaradi preprečevanja okužb z novim koronavirusom SARS-CoV-2. Ena intervjuvanka je posebej poudarila tudi funkcijo Moja polica, kjer si shranjuje gradivo s svojega interesnega področja. Samo ena od intervjuvank uporablja mobilno aplikacijo mCOBISS, in sicer jo uporablja pogosteje kot pa COBISS+ na spletu. Zanja je izvedela prek promocijskega materiala v splošni knjižnici. Ostali intervjuvanci mobilne aplikacije mCOBISS ne uporabljajo, bodisi zato, ker je ne poznajo bodisi zato, ker aplikacije ne potrebujejo, so navajeni na računalnik oziroma večji ekran ali pa si prizadevajo, da bi imeli čim manj aplikacij na telefonu.

V drugem in tretjem sklopu intervjuja nas je zanimalo, kaj intervjuvanci menijo o COBISS+ ter kako po njem iščejo. Intervjuvanci menijo, da je vmesnik dovolj pregleden in se na njem znajdejo. Težav s samo uporabo COBISS+ ne beležijo. Intervjuvanci v COBISS+ v glavnem iščejo leposlovje, pa tudi strokovno gradivo. Pri iskanju po katalogu se najpogosteje poslužujejo izbirnega iskanja, pa tudi kombinacijo osnovnega in izbirnega iskanja. Znotraj izbirnega iskanja najpogosteje iščejo po avtorju in naslovu, pa tudi po ključnih besedah, predvsem takrat, ko ne vedo točnega naslova in avtorja. Večina intervjuvancev pri izbirnem iskanju uporablja spustni seznam za določitev drugih iskalnih polj. Logične operatorje pozna samo en intervjuvanec, ki uporablja tudi tuje specializirane baze podatkov, ostali intervjuvanci pa jih ne poznajo. Z rezultati, ki jih dobijo pri iskanju, so intervjuvanci v glavnem zadovoljni. Vedno dobijo to, kar iščejo in se le redko zgodi, da na poizvedbo ne dobijo rezultatov. Nekateri potem popravijo iskalno zahtevo oziroma omejijo rezultate s pomočjo fasetne navigacije, ena intervjuvanka pa je priznala, da preprosto obupa, če ne dobi zadetkov oziroma rezultatov iskanja. Ena intervjuvanka je tudi opisala svojo izkušnjo, in sicer ni našla navodil, kaj storiti, ko nisi

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

prepričan glede naslova in ga le delno poznaš. Krajsanja z znakom * (zvezdica) intervjuvanci ne poznajo, razen ena intervjuvanka, ki ta način uporablja po drugih iskalnikih in tujih bazah podatkov, vendar ni vedela, da se to lahko uporablja tudi pri iskanju po COBISS+. Intervjuvanci znotraj COBISS+ ne iščejo po drugih bazah podatkov ali informacijskih virih. Tudi sicer intervjuvanci redko uporabljajo elektronske vire, razen dveh intervjuvank, ki jih, a do njih dostopata kako drugače (dLIB, Google Učenjak ter direktno prek spletne strani založnikov). Ena intervjuvanka je tudi poudarila, da pogreša več dostopnih vsebin v digitalni obliki, npr. pravljice. Spremembe teme iskanja v *Raziskovalci* nihče od intervjuvancev ne pozna, jih je pa kar nekaj pokazalo zanimanje za to, da bodo to možnost še raziskali.

Zadnji sklop intervjuja je bil namenjen poznavanju funkcij COBISS+ ter pripravljenost strokovnih delavcev na dodatno izobraževanje o COBISS+ oziroma poznavanje možnosti za samoizobraževanje. Intervjuvanci menijo, da ne poznajo vseh funkcij, ki jih COBISS+ ponuja, vendar se jim zdi, da ga za osnovno rabo poznajo dovolj. Nihče od intervjuvancev še ni uporabil možnost Pomoč, ki jo nudi COBISS+, predvsem zato, ker so menili, da je ne potrebujejo. Ena intervjuvanka ni vedela, da to sploh obstaja, vendar tega ne bi uporabila tudi, če bi vedela za to, saj bi bilo branje vsega besedila zamudno. Če bi že uporabila pomoč, bi raje uporabila Klepet v živo, saj bi tako hitreje prišla do odgovora. Za spletno učenje COBISS+, ki je prav tako dostopno prek COBISS+, intervjuvanci niso vedeli, razen ene intervjuvanke, ki je za to izvedela prek svojih družinskih članov, vendar ga še ni nikoli uporabljala. Intervjuvanci so menili, da najverjetneje spletnega učenja ne bi uporabili, tudi če bi vedeli za to, ampak bi za pomoč raje iskali v knjižnici. Nihče od intervjuvanih se ni udeležil izobraževanja o COBISS v preteklosti, poleg tistega, kar so imeli v sklopu študija. Nihče od intervjuvancev nima potrebe po dodatnem izobraževanju na temo uporabe COBISS+, saj menijo, da jim trenutno znanje zadošča za potrebe, ki jih imajo.

8 RAZPRAVA

V raziskavi smo ugotavljali uporabo spletne aplikacije COBISS+ in njene mobilne različice mCOBISS med strokovnimi delavci OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani ter njihove želje glede izobraževanja o uporabi tega sistema v nadalje. Postavili smo si štiri raziskovalna vprašanja in odgovore nanje iskali s pomočjo anketnega vprašalnika in intervjuja.

Najprej nas je zanimalo, ali strokovni delavci OŠ Majde Vrhovnik poznajo in uporabljajo COBISS+ in mCOBISS ter morebitne razloge za neuporabo. Rezultati ankete kažejo, da

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

aplikacijo COBISS+ poznajo skoraj vsi anketirani strokovni delavci (92 %) in jo tudi uporabljajo (glej Sliko 4 in Sliko 5). Glavni razlog, da strokovni delavci ne uporabljajo COBISS+, je predvsem v tem, da ga ne potrebujejo in za pomoč raje vprašajo knjižničarja (glej Sliko 6). Strokovni delavci, ki COBISS+ ne uporabljajo, niso poleg knjižnice OŠ Majde Vrhovnik včlanjeni v nobeno drugo knjižnico in so v večini iz starostne skupine od 51 do 60 let. Podroben vpogled v rezultate ankete pa kaže, da je med neuporabniki COBISS+ tudi mlajši strokovni delavec iz starostne skupine do 30 let, ki sicer pozna COBISS+, vendar ga ne uporablja, ker ne ve čemu je namenjen oziroma ga ne zna uporabljati. Mobilno aplikacijo mCOBISS pozna polovica anketiranih strokovnih delavcev (52 %), vendar jo uporablja samo 36 % anketiranih strokovnih delavcev (glej Sliko 8 in Sliko 9). Mobilno aplikacijo najmanj uporabljajo strokovni delavci iz starostne skupine od 51 do 60 let. Rezultati ankete in intervjujev kažejo, da je to lahko zato, ker ne vedo, da obstaja, ali pa zato ker nimajo ustreznega telefona, na katerega bi si aplikacijo lahko naložili. Najpogostejši razlog za neuporabo mobilne aplikacije mCOBISS pa je bil, da je ne potrebujejo, ker jim spletna aplikacija COBISS+ zadostuje (glej Sliko 10).

S pomočjo drugega raziskovalnega vprašanja smo želeli izvedeti, kako pogosto strokovni delavci na OŠ Majde Vrhovnik uporabljajo COBISS+ in mCOBISS. Rezultati ankete in intervjujev kažejo, da anketirani strokovni delavci uporabljajo COBISS+ občasno (enkrat ali večkrat na mesec), ali pogosto (enkrat ali večkrat na teden) (glej Sliko 5). Podobne rezultate so dobili tudi Debevc idr. (2019), saj so ugotovili, da uporabniki pogosto uporabljajo COBISS+ (skoraj vsak dan, tedensko ali mesečno). Na OŠ Majde Vrhovnik več kot polovica strokovnih delavcev ne uporablja mobilne aplikacije mCOBISS (56 % oz. 64 %, če prištejemo še odgovore iz možnosti Drugo) (glej Sliko 9). Rezultati ankete tudi kažejo, da skoraj polovica anketiranih strokovnih delavcev (44 %), uporablja COBISS+ več kot 5 let (glej Sliko 7).

Pri tretjem raziskovalnem vprašanju nas je zanimalo, za kakšen namen strokovni delavci najpogosteje uporabljajo COBISS+ in kakšne prednosti po njihovem prinaša sistem COBISS na OŠ Majde Vrhovnik. Rezultati ankete in intervjuja kažejo, da strokovni delavci najpogosteje uporabljajo COBISS+ za iskanje gradiva (75 % anketiranih strokovnih delavcev je označilo, da to uporabljajo pogosto), za pregled izposojenega gradiva in podaljšanje roka izposoje (65 %), pa tudi za rezervacijo gradiva, pregled in preklic rezervacij (50 %). Rezultati ankete kažejo, da anketirani strokovni delavci redko (20 %) oz. nikoli (65 %) ne uporabljajo možnosti hranjenja priljubljenih knjig na Moji polici, čeprav je ena udeleženka v intervjuju poudarila priročnost te

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

funkcije (Glej Preglednico 1). Do podobnih rezultatov so prišli tudi v raziskavi Debevc idr. (2019), kjer je med 351 anketiranimi uporabniki COBISS+ samo 17 % označilo, da uporabljajo funkcijo Moja polica. Prav tako strokovni delavci na OŠ Majde Vrhovnik v storitvi Moja knjižnica redko pregledujejo zgodovino izposojenega gradiva (35 % redko in 45 % nikoli), pregledujejo terjatve ter iščejo in pregledujejo informacije o knjižnicah (glej Preglednico 1). Storitev Moja knjižnica večina strokovnih delavcev uporablja za podaljšanje gradiva in rezervacije, le redki uporabljajo tudi druge funkcije, ki jih ta storitev ponuja. Strokovni delavci na OŠ Majde Vrhovnik med prednosti sistema COBISS najpogosteje uvrščajo možnost vpogleda v zalogo gradiva izbrane knjižnice, pregled že izposojenega gradiva in roka vračila gradiva ter lažje iskanje gradiva.

Z zadnjim raziskovalnem vprašanju smo raziskovali želje in pričakovanja glede izobraževanja o uporabi COBISS+ v prihodnosti. Rezultati ankete kažejo na to, da jih skoraj polovica (44 %) anketiranih meni, da nimajo potrebe po dodatnem izobraževanju o COBISS+, medtem ko preostali menijo, da bi radi o COBISS+ še kaj izvedeli (glej Sliko 12). Slednjih je bilo največ iz starostnih skupin do 30 let in 41 do 50 let, pa tudi od 51 do 60 let. Le redki strokovni delavci menijo, da so se izobraževanja o COBISS+ v preteklosti že kdaj udeležili (Slika 11). Ena izmed udeleženk v intervjuju je bila mnenja, da se COBISS ljudje naučijo sami »s klikanjem«, nekaj strokovnih delavcev mlajših generacij pa se je spomnilo, da so se s sistemom COBISS podrobneje spoznali v času študija.

9 ZAKLJUČEK

Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu (ZKnj-1A, 2015) so prišle spremembe, da se morajo tudi šolske knjižnice vključiti v nacionalni bibliografski sistem oz. COBISS. Med njimi je bila tudi knjižnica Osnovne šole Majde Vrhovnik, ki je do sedaj iz starega sistema WinKnj v sistem COBISS prenesla več kot polovico svojega fonda (ok. 65 %). Z raziskavo smo se osredotočili na strokovne delavce OŠ Majde Vrhovnik, in sicer nas je zanimalo, ali poznajo in uporabljajo spletno aplikacijo COBISS+, prej poznano kot COBISS/OPAC, pa tudi njeno mobilno različico mCOBISS. Zanimalo nas je tudi, kaj menijo o COBISS+ ter kako pogosto uporabljajo tako spletno kot mobilno različico tega sistema pa tudi, ali si glede uporabe COBISS+ želijo še kaj izvedeti.

Ugotovitve kažejo, da velika večina pozna in tudi pogosto uporablja COBISS+, a je kar nekaj strokovnih delavcev, ki tega sistema ne uporabljajo ali pa ga sploh ne pozna. To pa niso nujno

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

zgolj uporabniki starejših generacij, čeprav je slednjih največ in za pomoč pri iskanju gradiva še vseeno raje vprašajo knjižničarje. Tudi mobilno aplikacijo mCOBISS uporablja manj kot polovica strokovnih delavcev, predvsem zato, ker jim spletna aplikacija COBISS+ zadostuje. Strokovni delavci na OŠ Majde Vrhovnik COBISS+ najpogosteje uporabljajo za iskanje gradiva, za pregled izposojenega gradiva in podaljšanje roka izposoje, pa tudi za rezervacije. Knjižnica OŠ Majde Vrhovnik bi v prihodnje lahko vzpostavila sistem za beleženje rezervacij prek sistema COBISS, saj tega do sedaj še ne omogoča.

Izobraževanje uporabnikov knjižnic je pomembno, saj se ti marsikdaj ne zavedajo svojih potreb. Skoraj polovica anketiranih meni, da izobraževanj o uporabi COBISS+ ne potrebuje, saj jim zadošča osnovno znanje, ki ga že imajo o tem sistemu. Predznanje uporabnikov o COBISS+ se razlikuje, a vseeno marsikdo ne pozna določenih funkcij, ki jih tako spletna aplikacija COBISS+ kot mobilna aplikacija mCOBISS vsebuje, na primer možnost Moja polica.

Rezultati raziskave bodo v pomoč pri zasnovanju izobraževanja za uporabnike, torej v našem primeru strokovne delavce, kjer bi se jim lahko predstavilo tako dodatne funkcije in novosti, ki jih COBISS+ ponuja, pa tudi načine iskanja po katalogu ter drugih baz podatkov v sistemu COBISS. Dosedanje raziskave pa tudi rezultati našega intervjuja kažejo na to, da uporabniki po katalogu večinoma iščejo po avtorju ali naslovu ter ključnih besedah, zelo malo pa jih uporablja tudi druge iskalne elemente, npr. leto izida, predmetne oznake itd. Strokovne delavce bi lahko seznanili z uporabo krajšanja z zvezdico (*) ter uporabo Boolovih operaterjev, saj večina teh načinov ne pozna. Prav tako niso vsi uporabniki spretni pri filtriranju zadetkov, ki jih dobijo ob iskanju in jih je lahko zelo hitro preveč.

Pripravili smo osnutek izvedbe tečaja oziroma delavnice o uporabi COBISS+ in mCOBISS. Tečaj oziroma delavnico bi izvedel šolski knjižničar sam ali pa v sodelovanju z IZUM-om.

Preglednica 2: Predlog tečaja oziroma delavnice o uporabi COBISS+ za strokovne delavce

Naslov:	Uporaba COBISS+ in mobilne različice mCOBISS
Ciljna skupina:	Strokovni delavci osnovnih, srednjih in višje strokovnih ter glasbenih šol ter drugih vzgojno-izobraževalnih zavodov
Trajanje izvedbe:	prib. 120 min.
Lokacija:	Računalniška učilnica ali podoben primeren prostor za izvedbo

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

Vsebina:	<i>Segment:</i>	<i>Okviren čas:</i>	<i>Opis:</i>
	Uvod	10 min.	Kratka predstavitev sistema COBISS
	Iskanje po COBISS+		
	Načini iskanja	10 min.	Predstavitev načinov iskanja po COBISS+ s poudarkom na dveh najpogostejših (osnovno ter izbirno).
	Strategije iskanja	15 min.	Prikaz oblikovanja iskalnih zahtev, uporabo krajšanja z zvezdico (*) ter izbiro iskalnih polj iz spustnega seznama, razlaga ter uporaba Boolovih operatorjev pri iskanju.
	Rezultati iskanja	15 min.	Prikaz filtriranja rezultatov iskanja (uporaba fasetne navigacije) ter razvrstitve zadetkov, prikaz shranitve iskalne zahteve.
	Baze podatkov	15 min.	Predstavitev iskanja po drugih baz podatkov v COBISS.SI, pregled zgodovine iskanj ter rezultate zadnjega iskanja ter spremembo teme iz <i>Bralci v Raziskovalci</i>
	Uporaba storitve Moja knjižnica		
	Moj profil COBISS	10 min.	Načini prijave v profil Moj COBISS, pregled nastavitvev, dodajanje knjižnice v profil.
	Storitev Moja knjižnica	20 min.	Pregled nastavitvev izbrane knjižnice v storitvi Moja knjižnica, podaljšanje gradiva, pregled zaloge gradiva v lokalni bazi izbrane knjižnice, pregled statusa gradiva ter prikaz rezervacije gradiva in priklic rezervacije. Prikaz dodajanja zadetkov na »Mojo polico«.
	Mobilna aplikacija mCOBISS		
	mCOBISS	25 min.	Predstavitev aplikacije mCOBISS in njene uporabe ter funkcij
Pripomočki:	Računalnik, projektor, internetna povezava, mobilni telefon, številka članske izkaznice knjižnice ter geslo za dostop do storitve Moja knjižnica		

V prihodnje bi bilo zanimivo v raziskavo vključiti več strokovnih delavcev z drugih osnovnih, srednjih šol in drugih vzgojno-izobraževalnih zavodov, da bi imeli večji vpogled v to, v kolikšni meri strokovni delavci poznajo COBISS+ in njegove funkcije. Uporabniki šolskih knjižnic so poleg učencev tudi strokovni delavci, zato bi se morala šolska knjižnica pri organiziranju izobraževanj uporabnikov oziroma informacijskega opismenjevanja posvetiti tudi njim z organizacijo predavanj ali delavnic na temo uporabe COBISS+ in mCOBISS.

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

10 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

- Alam Ansari, M. in Amita. (2008). Awareness and use of OPACs in five Delhi libraries. *The Electronic Library*, 26(1), 111–129. <https://doi.org/10.1108/02640470810851789>
- Ambrožič, M. (2008). Anketna metoda. V A. Šauperl (ur.), *Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu* (str. 23–52). Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.
- Bacotić, G. in Ristović, B. (2020). Korisnici u COBISS okruženju – iskustva Narodne biblioteke Užice. *Organizacija znanja*, 25(1–2). <https://doi.org/10.3359/oz2025004>
- Bamidele, I. A., Omeluzor, S. U., Onoyeyan, G. in Titilayo, A. (2014). Faculty members' awareness and use of online public access catalog (OPAC) services at Babcock University, Nigeria: A study. *Information and Knowledge Management*, 4(11), 29–37. <https://www.iiste.org/Journals/index.php/IKM/article/view/17208>
- Barbarić, A. (2003). Povijesni pregled razvoja OPAC-a. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 46(3–4), 48–58. <https://www.bib.irb.hr/146125>
- Beheshti, J. (1997). The evolving OPAC. *Cataloging & Classification Quarterly*, 24(12), 163–185. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J104v24n01_11
- Borko, Š. (2013). *Kako dobro uporabniki Knjižnice Franca Ksavra Meška Ormož poznajo COBISS/OPAC in v kolikšni meri ga uporabljajo*. [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Debevc, S., Grubar, P. in Klarič, M. (2019). *Uporabniki in uporaba knjižničnega kataloga: primer COBISS+*. Narodna in univerzitetna knjižnica (Komisija za bibliotekarski izpit). <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-T6APSTHJ>
- Hildreth, C. R. (1982). *Online public access catalogs: the user interface*. OCLC.
- Institut informacijskih znanosti. (b. d. A). *Kazalci rasti*. <https://www.cobiss.si/kazalci/>
- Institut informacijskih znanosti (b. d. B). *Knjižnice v sistemu COBISS.SI*. <https://plus.si.cobiss.net/opac7/libraries>
- Institut informacijskih znanosti. (2016). *Platforma COBISS*. <https://www.cobiss.net/si/platforma-cobiss.htm#c5>
- Institut informacijskih znanosti. (2020a). *mCOBISS: Virtualna knjižnica Slovenije na mobilnih napravah*. <https://m.cobiss.si/>
- Institut informacijskih znanosti. (9. 5. 2020b). *Novosti COBISS+, V7.11*. <https://plus.si.cobiss.net/opac7/news>

- CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.
- Kumar, S. in Vohra, R. (2011). Online public access catalogue usage at Panjab University Library, Chandigarh. *DESIDOC Journal of Library & Information Technology*, 31(4), 302–310. <https://publications.drdo.gov.in/ojs/index.php/djlit/article/view/1110/442>
- Lah, S. (2018). COBISS+. *Šolska knjižnica*, 27(3), 16–26.
- Lakshmi Sankari, R., Chinnasamy, K in Balasubramaniam, P. (2013). A study on the use of online public access catalogue (OPAC) by students and faculty members of Unnamalai institute of Technology in Kovilpatti (Tamil Nadu). *International Journal of Library and Information Studies*, 3(1), 17–26.
http://www.ijlis.org/img/2013_Vol_3_Issue_1/17-26.pdf
- Levine-Clark, M. in Carter, T. M. (ur.). (2017). *ALA glossary of library and information science*. ALA Editions.
- Mitev, N. N., Venner, G. M. in Walker, S. (1985). *Designing an online public access catalogue: Okapi, a catalogue on a local area network*. The British Library Board.
- Mulla, K. R. in Chandrashekara, M. (2009). A study on the effective use of online public access catalogue at the libraries of engineering colleges in Karnataka (India). *International Journal of Library and Information Science*, 1(3). 29–42.
<https://academicjournals.org/journal/IJLIS/article-abstract/F79D6CB758>
- Reynolds, D. (1985). *Library automation: issues and applications*. R. R. Bowker Company
- Rout, R. in Panigrahi, P. (2018). Online public access catalogue (OPAC) usage patterns among the library users of Odisha: A study. *International Journal of Library & Information Science* 7(1) 28–34.
http://www.iaeme.com/MasterAdmin/Journal_uploads/IJLIS/VOLUME_7_ISSUE_1/IJLIS_07_01_005.pdf
- Tedd, L. A. (1994). OPACs through the Ages. *Library Review*, 43(4), 27–37.
<https://doi.org/10.1108/00242539410063579>
- Thanuskodi, S. (2012). Use of Online Public Access Catalogue at Annamalai University Library. *International Journal of Information Science*, 2(6), 70–74.
<http://article.sapub.org/10.5923.j.ijis.20120206.01.html>
- Yee, M. M. (1991). System design and cataloging meet the user: user interfaces to online public access catalogs. *Journal of the American Society for Information Science* 42(2), 78–98. <https://escholarship.org/uc/item/2rp099x6>
- Ukpebor, C. O. (2012). Restoring the library OPAC towards usability by undergraduates students of the University of Benin. *International Journal of Science and Technology* 1(4), 184–188.

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.1070.3312&rep=rep1&type=pdf>

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu (ZKnj-1A). (2015). *Uradni list RS*, št. 92/2015.

Žnidarec, T. (19. 2. 2019). V letu 2018 smo zaključili projekt vključevanja šolskih knjižnic v sistem COBISS.SI. *Blog COBISS: Poti do znanja*.

<https://blog.cobiss.si/2019/02/19/projekt-vkljucevanja-solskih-knjiznic-v-sistem-cobiss-si/>

11 PRILOGE

11.1 PRILOGA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK

Pozdravljeni,
sem Kristina Cvek in v okviru pisne naloge za bibliotekarski izpit raziskujem poznavanje ter uporabo spletne in mobilne aplikacije COBISS+ med strokovnimi delavci OŠ Majde Vrhovnik. Pred vami je kratek anonimni vprašalnik, ki vam ne bo vzel več kot 5 minut časa. Najlepša hvala!

XSTAR2a4 - V katero starostno skupino spadate?

- do 30 let
- 31 let - 40 let
- 41 let - 50 let
- 51 let - 60 let
- 61 let ali več

Q1 - Ali ste poleg šolske knjižnice OŠ Majde Vrhovnik včlanjeni še v kakšno knjižnico?

- Da
- Ne

Q2 - Ali poznate spletno aplikacijo COBISS+?

- Da
- Ne
- Nisem prepričan/a

Q3 - Kako pogosto uporabljate spletno aplikacijo COBISS+?

- Dnevno
- Enkrat ali večkrat na teden
- Enkrat ali večkrat na mesec
- Nekajkrat na leto
- Spletne aplikacije COBISS+ ne uporabljam
- Drugo:

Q4 - Spletne aplikacije COBISS+ ne uporabljam ker ...

Možnih je več odgovorov

- ne vem, čemu je namenjena.
- je ne znam uporabljati.
- je ne potrebujem (za pomoč prosim knjižničarja).
- Drugo:

Q5 - Kako dolgo že uporabljate spletno aplikacijo COBISS+?

- Manj kot eno leto
- 1 leto do 3 leta
- 3 leta do 5 let
- Več kot 5 let

Q6 - Ali veste, da ima spletna aplikacija COBISS+ tudi mobilno različico mCOBISS?

- Da
- Ne
- Drugo:

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

Q7 - Kako pogosto uporabljate mobilno aplikacijo mCOBISS?

- Dnevno
- Enkrat ali večkrat na teden
- Enkrat ali večkrat na mesec
- Nekajkrat na leto
- Mobilne aplikacije mCOBISS ne uporabljam
- Drugo:

Q8 - Mobilne aplikacije mCOBISS ne uporabljam ker...

Možnih je več odgovorov

- ne vem, da obstaja.
- je ne znam uporabljati.
- je ne potrebujem, saj mi spletna aplikacija COBISS+ zadostuje.
- Drugo:

Q9 - Ocenite, v kolikšni meri uporabljate naslednje elemente spletne oz. mobilne aplikacije COBISS+.

	Nikoli	Redko	Občasno	Pogosto
Iskanje gradiva	☐	☐	☐	☐
Pregled izposojenega gradiva in podaljšanje roka izposoje	☐	☐	☐	☐
Rezervacija gradiva, pregled in preklic rezervacij	☐	☐	☐	☐
Pregled zgodovine izposojenega gradiva	☐	☐	☐	☐
Pregled terjatev	☐	☐	☐	☐
Iskanje in pregledovanje informacij o knjižnicah	☐	☐	☐	☐
Prikaz lokacije knjižnic na zemljevidu in navodil za pot do izbrane knjižnice	☐	☐	☐	☐
Hranjenje priljubljenih knjig na Moji polici	☐	☐	☐	☐

CVEK, K. Uporaba knjižničnih katalogov in drugih baz podatkov v sistemu COBISS: primer strokovnih delavcev na OŠ Majde Vrhovnik v Ljubljani. Pisna naloga za bibliotekarski izpit.

Q10 - Ali ste se v preteklosti udeležili kakršnegakoli izobraževanja na temo COBISS+ oz. mCOBISS?

- Da
- Ne
- Nisem prepričan/a
- Drugo:

Q11 - Ali bi o uporabi COBISS+ oz. mCOBISS želeli izvedeti še kaj več?

- Da, z veseljem
- Ne, nimam te potrebe
- Mogoče
- Drugo:

Q12 - Katere prednosti po vašem mnenju prinaša sistem COBISS na OŠ Majde Vrhovnik?

11.2 PRILOGA 2: SHEMA INTERVJUJA

DEMOGRAFSKA VPRAŠANJA

- V katero starostno skupino spadate?

RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

PRVI SKLOP: UPORABA COBISS+ in mCOBISS NA SPLOŠNO

1. Ali uporabljate COBISS+?

- DA:** 1.1 S kakšnim namenom ga uporabljate in kako pogosto?
1.2 Kdaj ste ga začeli uporabljati oz. koliko časa ga že uporabljate?
1.3 Kako ste izvedeli zanj? (preko sodelavcev, prijateljev, knjižničarjev ...)
1.4 Kaj vam je pri uporabi COBISS+ najbolj všeč?
- NE:** 1.1 Zakaj ga ne uporabljate?

2. Ali uporabljate mCOBISS?

- DA:** 2.1 S kakšnim namenom ga uporabljate in kako pogosto?
2.2 Kdaj ste ga začeli uporabljati oz. koliko časa ga že uporabljate?
2.3 Kako ste izvedeli zanj? (preko sodelavcev, prijateljev, knjižničarjev ...)
2.4 Kaj vam je pri uporabi aplikacije najbolj všeč?
- NE:** 2.1 Zakaj ga ne uporabljate?

DRUGI SKLOP: UPORABNIŠKA IZKUŠNJA COBISS+

- ##### 3. Kakšen se vam zdi vmesnik COBISS+? Se vam zdi, da se na njem znajdete? Kaj bi spremenili?
- ##### 4. Ali ste pri uporabi COBISS+ že kdaj naleteli na kakšno težavo?
- ##### 5. Ali uporabljate storitev Moja knjižnica?
- DA:** 5.1 Kaj vam je pri uporabi najbolj všeč? Ali kaj pogrešate?

TRETJI SKLOP: ISKANJE PO COBISS+

- ##### 6. Katero gradivo najpogosteje iščete po COBISS? (leposlovje, strokovno gradivo ...)
- ##### 7. V kakšnem načinu najpogosteje iščete? V osnovnem ali izbirnem iskanju? **
- Osnovno iskanje:** 7.1 Ali vedno iščete po osnovnem iskanju?
7.2 Ali veste, da so na voljo tudi drugi načini iskanja?
- Izbirno iskanje:** 7.1 Po katerih iskalnih poljih najpogosteje iščete? (Avtor, naslov, ključne besede, ...)?
7.2 Ali spreminjate iskalna polja s spustnim seznamom?

** Osnovno iskanje – vpišemo besede ali frazo, kliknemo *POIŠČI* in prejmemo rezultate iskanja. Je namenjeno bolj splošnemu poizvedovanju.

Izbirno iskanje – uporabimo iskalni obrazec, izberemo iskalna polja, ki jih lahko kombiniramo z logičnimi operatorji. Pri izbirnem iskanju se z natančnejšim oblikovanjem iskalne zahteve lahko bolj približamo želenim rezultatom.

8. Ali veste, kaj so logični operatorji oz. Boolovi operatorji?

- DA:** 8.1 Ali jih uporabljate?
8.2 Ali jih uporabljate samo v izbirnem ali tudi v osnovnem iskanju?
- NE:** *razlaga pojma* Ali jih pri iskanju uporabljate?

*Pojme za iskanje lahko med sabo kombiniramo z logičnimi operatorji IN, ALI, IN NE.

9. Ali ste na splošno zadovoljni z rezultati, ki jih dobite pri iskanju?
10. Ali se pri iskanju že kdaj soočili s kakšnimi težavami? (npr. ni zadetkov, preveč zadetkov itd.)
11. Ali znotraj COBISS iščete tudi po drugih bazah podatkov in informacijskih virov? (DiKul, mEga iskalnik itd.)
DA: 11.1 Po katerih najpogosteje iščete?
NE: 11.1 Zakaj ne?
12. Ali veste, da lahko v COBISS spremenite temo iskalnika v *Raziskovalci*, ki omogoča lažje iskanje po elektronskih virih?***
DA: 12.1 Ali jo uporabljate?

*** tema je bila dodana decembra 2019. vsebuje več sto milijonov zapisov za članke, e-revije, e-knjige, raziskovalna poročila, konferenčne prispevke, avdio in video vsebine ... različnih založnikov (Elsevier, Wiley, Springer Nature ...), agregatorjev (EBSCO, ProQuest ...) ter ponudnikov baz podatkov (Web of Science, Scopus ...) in digitalnih repozitorijev z vsega sveta. Uporabnikom je tako omogočeno iskanje odprtodostopnih in licenčnih elektronskih vsebin s povezavami do gradiva.

ČETRTI SKLOP: UČENJE IN IZOBRAŽEVANJE COBISS+

13. Ali se vam zdi, da dobro poznate COBISS+ in funkcije, ki jih ponuja?
DA: 13.1 Kje ste se naučili? (sami, na izobraževanjih ...)
14. Ali ste na COBISS+ že kdaj uporabili funkcijo Pomoč?
DA: 14.1 S kakšnim namenom?
NE: 14.2 Kakšni so razlogi, da te funkcije še niste uporabili?
15. Ali veste, da obstaja spletno učenje COBISS+? (brezplačni vodnik o uporabi COBISS+ na spletni učilnici)?
DA: 15.1 Ali ste si ga že kdaj ogledali?
NE: 15.2 Ali bi se ga ogledali, če bi vedeli za to?
16. Ali bi si želeli udeležiti izobraževanja na temo uporabe COBISS+?
DA: 16.1 Kateri segment bi si želeli bolje spoznati? (iskanje po COBISS, uporabo storitve Moja knjižnica (torej kako si podaljšati in rezervirati gradivo), uporaba aplikacije mCOBISS itd.)
16.2 V kakšni obliki bi si izobraževanje želeli? (predavanje, delavnica itd.)
NE: 16.1 Zakaj ne?
17. Ali ste se izobraževanja na temo uporabe COBISS že kdaj v preteklosti udeležili?